

Opnieuw beginnen

De regeringsplannen aangaande Ziektewet en WAO hebben in ieder geval opgeleverd dat er in Nederland eindelijk weer eens een discussie over onze economie op gang is gekomen. De laatste fundamentele economiedebatten liggen alweer zo'n tien jaar achter ons. Toen verschenen publikaties als *De crisis te lijf*, geschreven door een werkgroep waarin onder andere de huidige minister van onderwijs, Ritzen, zitting had. De in *De crisis te lijf* behandelde problemen komen ons heel bekend voor: "Het aantal mensen dat in WAO en AAW zit bedraagt nu al meer dan 700.000 en voorspellingen over de groei in deze categorie (...) tonen schrikbarende cijfers die oplopen tot 900.000 à 1 miljoen in het jaar 2000." En: "Iedereen is het er overigens over eens dat onder de arbeidsongeschiktheidswetten en de ziektewet een groot aantal werklozen schuilgaat. Volgens een conservatieve schatting zijn minstens 200.000 mensen in WAO/AAW helemaal niet lichamelijk of geestelijk gehandicapt, maar gewoon werkloos."

Dit werd in 1981 geschreven. Nadat de crisis, lees de recessie, eind 1982 bezworen was en het met onze economie weer beter ging, hield de discussie echter weer op. De conjuncturele expansie verhulde zoals zo vaak de structurele problemen. Maar als de conjunctuur weer omslaat, zoals in 1990, komen de oude problemen weer boven.

De WAO-problematiek is nu de schrijnendste manifestatie van onze geheel uit het lood geslagen economie geworden. Hoewel degenen die in de marktsector werken een hoge produktiviteit hebben, is de welvaartstoename per hoofd van de bevolking al vele jaren lager dan elders in de OESO-wereld. Het is maar goed dat Hongkong en Singapore niet tot de OESO behoren, want anders zouden we vaker zien dat, op koopkrachtbasis, het inkomen per hoofd daar inmiddels hoger is dan in Nederland. Wie heeft ons tot deze gestage relatieve achteruitgang veroordeeld? Niemand. We hebben het onszelf aangedaan. Het aantasten van de verworvenheden van de sociale welvaartsstaat roept veel maatschappelijk verzet op. Dat is heel begrijpelijk. Nederland is ongemerkt een centraal geleide economie geworden. Iedere burger, of hij nu wil of niet, moet zich voor zo ongeveer alles tot de overheid wenden. Om te betalen en om te ontvangen. Wie niet meedoet, doet zichzelf te kort, want hem of haar ontgaan dan ook de vele subsidies/uitkeringen/premies/toelagen/beurzen/vergoedingen waar de Nederlander recht op kan doen gelden, als hij aan de betreffende voorwaarden voldoet. Meer dan de helft van de Nederlanders is voor zijn inkomen afhankelijk van de overheid: bejaarden, uitkeringsgerechtigden, overheidsambtenaren, studenten, trendvolgers. Als het aan 'Den Haag' lag zouden nog veel meer inkomens centraal bepaald worden: met zachte hand wordt ook nog gepoogd de loonontwikkeling in de particuliere sector in de gewenste banen te sturen. Noem zo'n economie maar eens geen centraal geleide economie.

De huidige generatie Nederlanders heeft geleerd steeds vaker en voor steeds meer naar de overheid

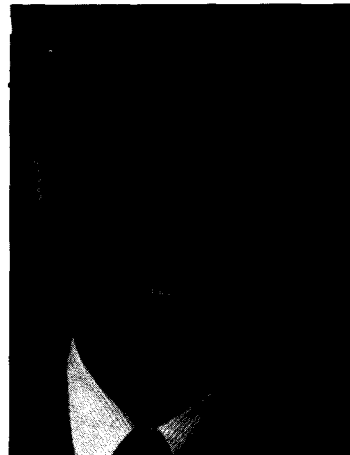
te kijken en om steeds minder vanuit een eigen verantwoordelijkheid te denken. Ook in kringen (middenstand, ondernemers, kleine zelfstandigen, de plattelandsgemeenschap) waar altijd de norm was dat men de eigen broek ophield, is de blik nu op de overheid gericht.

Geen wonder dat een aantasten van het sociaal bouwwerk tot massaal verzet en tot verwijten van onbetrouwbaarheid aanleiding geeft. Eerst ons zo conditioneren dat we geen eigen verantwoordelijkheid meer hoeven te dragen en dan onze zekerheden afpakken! Bij 'sociale zekerheid' ging het toch juist om dat tweede woord?

Een van de gedachten achter de sociale-welvaartsstaat was dat het verschaffen van sociale zekerheid, het leggen van een bodem in ieders inkomen, de mens zou bevrijden en hem in staat zou stellen zich ten volle te ontplooien. Het navrante is dat precies het omgekeerde is gebeurd. Nederlanders hebben van hun overheid geleerd hun verantwoordelijkheden naar Den Haag af te schuiven. Daar moeten 'ze' zorgen voor een goeie studiebeurs, voor subsidies, voor uitkeringen, voor financiële ondersteuning van ik weet al niet wat.

De houding om alle problemen bij een ander op het bordje te leggen, zien we in meer landen met een hoge doch stagnerende welvaart. Misschien is deze houding voor een deel een onvermijdelijk bijproduct van de sociale welvaartsstaat. Het wegnemen van de zorg om het dagelijkse bestaan verzwakt kennelijk het eigen verantwoordelijkheidsbesef. Het blijkt dat de werkloosheid hoger is in de landen met een onbepaalde uitkeringsduur, dan in de landen waar de uitkering beperkt en eindig is. De landen die een hoge economische groei vertonen en een zeer lage werkloosheid hebben (zoals de Zuidoost-aziatische), zijn typisch landen waarvan de bevolking nog gewend is de eigen boontjes te doppen. Een van de allergrootste opgaven voor een land als Nederland is dat wij weer leren om eigen verantwoordelijkheid te dragen. Als we zien hoe onze welvaartsstaat is vastgelopen, hoe vastgelopen ook het denken op het Binnenhof is, dan is de vraag of we met de huidige politieke partijen de vereiste omwenteling in het denken over de eigen verantwoordelijkheden van burger en staat kunnen bewerkstelligen. Het is in het geheel niet verwonderlijk dat geluiden opgaan om de PvdA op te heffen en een nieuwe, moderne sociaal-democratische beweging in het leven te roepen, die niet vast zit aan zijn eigen structuur en zijn eigen verleden. Het is evenmin verwonderlijk dat het nut van het voortbestaan van de Sociaal-Economische Raad steeds vaker in twijfel wordt getrokken.

We zouden weer eens helemaal opnieuw moeten kunnen beginnen.

J.J. van Duijn